

اهمیت امور دهکده و کشاورزی

در تاریخ افغانستان (بودجه یک ایالت در هزار سال پیش هنگامیکه آریائیان قدیم از سرزمین آریانا ویجه به وادیهای هندوکش و هیرمند و هریرود هجرت کردند، تشکیلات اجتماعی ایشان برولیس (خانواده) بنا بود، و هر خاندان یک ولیسه پتی (رئیس دودمان) را داشت، و چندین خانواده یک گرامه (روستاودیه) را تشکیل میداد، و همین کلمه قدیم گرامه است، که در نامهای اماکن قدیم بگرام و بگرامی و ده ها وروستای دیگری که کلمه گرام جزونامهای آنهاست پدیدار است.

این گرام قدیم در ازمنه مابعد به دیه وکلی پشتو تبدیل شده، و چنین بنظر می آید، که ابتدای مدنیت این سرزمین از تشکیل دیه وکلی بود، و این سه کلمه از نظر فیلالوژی نیز باهمدیگر ارتباطی دارند، که شرح آن مبحث علیحده ایست که موضوع این مقاله نیست.

دهکده وکلی پیش از تشکیل و بنای شهرها کانون مدنیت قدیم آریایی های این سرزمین بود، که تاکنون هم بر همان اهمیت باستانی خود باقیمانده، و اکثریت نفوس کشور ما را همین دهکده نشان تشکیل میدهند، و بنا برین اصلاح امور دهکده و تنظیم آن در ترتیب زندگانی اجتماعی آینده ما اهمیت بزرگی خواهد داشت.

درینکه گذشتگان و اسلاف ما چگونه امور روستاها را اداره میکردند، تاکنون تحقیق و جستجوی جداگانه نشده، و این فصل تاریخ ما مجهول است. ولی در ضمن مطالعات تاریخ به نکات برجسته و دلچسپی بر میخوریم که میتوانیم از آن وضع امور دهکده داری و کشاورزی و اجتماعی اسلاف خود را معلوم کنیم.

تشکیل حکومت و اداره اجتماعی نیز در کشور ما بیش از سه هزار سال عمر دارد، و هر حکومت البته عوایدی از قبیل مالیات و غنایم فتوحات و خراج و باژ و غیره داشت، و مصارفی را نیز برای کشور داری و لشکرکشی و امور اجتماعی می نموده اند.

ولی ما از جزویات این عوائد و مصارف خبری نداده ایم.

تاریخ سیستان که بعد از ۴۴۵هـ بقلم مؤلف نامعلومی نوشته شده، و کتاب بسیار مغتنم و مفیدیست که از یک گوشه مملکت ما یعنی سیستان و مدنیت و اوضاع اجتماعی آن بحث میراند، فصل بسیار مهم و سودمندی موجود است که گویا بودجه این ایالت قدیم را با جزویات عوائد و مصارف دولت شرح میدهد. و

از روی آن تخمین کرده می‌توانیم، که در مدت هزار سال پیش ازین دولت سیستان چقدر عایدات داشت و آنرا به چه صورت صرف میکردند، و دخل و خرج حکومت چقدر بود؟

مؤلف تاریخ سیستان (ص ۳۲ بیعد) عمل خراج سیستان را در حدود (۵،۳۹۷،۰۰۰) درهم بقلم داده و مصارف آنرا چنین شرح میدهد:

خاص برای سلطان (حکومت) ۲،۰۰۰،۰۰۰ درهم، راست کردن یتموق (شاید بند هلمند) ۲،۰۰۰،۰۰۰ درهم، راست کردن کورها (اراضی سیلاب برده) ۴۰۰۰ درهم، راست کردن بار ۱۲۵،۰۰۰ قلاع پراکنده ۵۰،۰۰۰ درهم، برای محبوسان ۲۰،۰۰۰ درهم، مصارف ماه رمضان ۳۰،۰۰۰ درهم، مؤذنان تمام سیستان ۱۲۰،۰۰۰ خریداری صدبرده برای آزاد کردن ۵۰۰ درهم، برای بیمارستان (شفاخانه) ۱۰،۰۰۰ درهم، بستن بندها ۲۵،۰۰۰ درهم، شرطه (پولیس) ۳۰،۰۰۰ درهم، بند از خراج (رئیس مالیه) ۵۰،۰۰۰ درهم، صاحب مظالم (عدلیه) ۲۰،۰۰۰ درهم، ریگ بستن ها (بندهای دفعریگ) ۳۰،۰۰۰ درهم، پل ها و جویها و معابرکشتی هلمند ۳۰،۰۰۰ درهم، غیر از مصارف معین مذکور، مؤلف تاریخ سیستان اشاره میکند، که بقیه عایدات را بر جای نهادندی و ذخیره کردندی، برای ابناء سیل و ضعف و نفقات و جامعه غرباء و مصارف دیگریکه با اختیار والی بودی.

باین حساب گویا حکومت ایالت سیستان سالی در حدود پنج میلیون درهم، عایدات داشته، و چهار میلیون مصروف میکرد، که بقول مقریزی هر ده درهم شش تا هفت مثقال نقره وزن داشت، و اگر قیمت یک مثقال نقره را پنج افغانی حساب کنیم، جمله پانزده میلیون افغانی عایدات و دوازده میلیون مصارف و سه میلیون پس انداز می‌شود.

اکنون ما از لائحه بودجه فوق تنها قلم‌هایی را فراهم می‌آوریم، که به امور آبیاری و زراعت و بستن بندها و ساختن جویها و پلها یعنی با مورد دهکده و حیات زراعتی و روستایی تعلق دارد، این مبالغ به دو میلیون و ۱۳۹ هزار درهم بالغ می‌شود، که نصف بودجه سیستان باشد، و با مبلغ شش میلیون افغانی کنونی مساوی است.

از روی این حساب بود جوی هزار سال پیش روشن است که اسلاف ما به امور کشاورزی و حیات روستایی و بستن بندها و حفر آنها را اهمیت فراوان میدادند، و نصف بودجه دولتی خود را بچنین امور صرف می‌نمودند.

و شاید از همین جهت بود، که کشوری سر سبز و آبادان و معمور داشتند.